

Dr Aldona Chlewicka
Bydgoszcz – UKW

BIBLIOTEKA UNIWERSYTETU KAZIMIERZA WIELKIEGO W BYDGOSZCZY W NOWYM GMACHU

Abstract

On October 1st 2013 the Library of Kazimierz Wielki University began operating in a new building financed by European Union. The architects, in cooperation with librarians, ensured functionality and good study environment. The building offers: different kinds of workspaces, computer terminals, easy access to the most looked-for materials in the open stacks area, individual and group work rooms, exhibition space, well equipped conference room, several classrooms, course rooms, social spaces with comfortable sitting areas. The building is also a place friendly to people with disabilities. The library strives to provide new services, to become "the third place".

Streszczenie

Dnia 1 X 2013 roku Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego rozpoczęła działalność w nowym budynku, sfinansowanym z funduszy unijnych. Architekci we współpracy z bibliotekarzami stworzyli funkcjonalne i odpowiednie do pracy naukowej środowisko. Budynek oferuje różnego rodzaju miejsca pracy, stanowiska komputerowe, swobodny dostęp do najczęściej przeszukiwanych materiałów w pomieszczeniach przestrzeni otwartej, pokoje do pracy indywidualnej i grupowej, przestrzenie wystawowe, dobrze wyposażone sale konferencyjne, sale zajęciowe, pomieszczenia przeznaczone do prowadzenia kursów, wygodne pomieszczenia socjalne. Budynek jest również przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Celem Biblioteki jest wprowadzenie nowych usług, tak aby stała się po domu i pracy kolejnym miejscem życia społecznego - „the third place”.

Od dnia 1 X 2013 roku Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy rozpoczęła funkcjonowanie w gmachu przy ul. Szymanowskiego 3. Jest to nowo wzniesiony budynek sfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 oraz z budżetu państwa. Całkowity koszt inwestycji, która objęła kompleksową budowę oraz wyposażenie budynku, wyniósł 45 546 804,97 zł., przy czym dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej wyniosło 31 882 763,47 zł.

Biblioteka Główna UKW jest ogólnouczelnianą jednostką organizacyjną, pełniąc funkcje dydaktyczne, naukowe i usługowe. Pełni też rolę ogólnodostępnej biblioteki naukowej, służącej wszystkim mieszkańcom miasta, regionu i kraju. Obsługuje ok. 19 000 czytelników zarejestrowanych (pracowników i studentów uczelni własnej oraz innych). Jest w pełni skomputeryzowana, a katalogi opracowywane w systemie Horizon, za pośrednictwem strony www, dostępne są dla użytkowników on-line. Witryna biblioteczna zapewnia użytkownikom dostęp do baz danych pełnotekstowych i abstraktowych, jak również nowoczesnych usług, np. zdalnego zamawiania książek. Księgozbiór liczy blisko 800 tys. woluminów. Tematyka zbiorów jest uniwersalna, dostosowana przede wszystkim do kierunków studiów realizowanych na Uniwersytecie i potrzeb naukowych pracowników i studentów. W swych zbiorach Biblioteka posiada cenne kolekcje specjalne, m.in.: inkunabuły, stare druki, zbiory kartograficzne, graficzne oraz rękopiśmienne.

Budynek, który do tej pory był siedzibą Biblioteki UKW, przy ul. Chodkiewicza 30, o powierzchni użytkowej 3460 m² wzniesiony został w 1992 r. W latach dziewięćdziesiątych Uniwersytet Kazimierza Wielkiego (ówczesna Wyższa Szkoła Pedagogiczna), zanotowała prawie 4-krotny wzrost, podobnie jak inne uczelnie, liczby studentów. Obecnie na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego studiuje ok. 13 000 studentów. Zapotrzebowanie na książki wzrosło. Także profil gromadzonych zbiorów, w związku z uruchamianiem nowych kierunków i specjalności, ulegał zmianie. Szczególnie w ostatnich latach zwiększył się wpływ dokumentów w obszarze nauk ścisłych i przy-

Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Zdjęcia: Katarzyna Mrotek

rodniczych (fizyka, informatyka, ochrona środowiska, biotechnologia, mechatronika). Systematycznie rozwijała się baza materiałów w postaci elektronicznej: baz pełnotekstowych, bibliograficznych i in. Powstawanie materiałów cyfrowych wspomaga od 2005 r. pracownia digitalizacji utworzona na rzecz Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej.

W budynku wzniesionym w 1992 r. przewidziano miejsce dla maksymalnie 400 tys. woluminów. Jednak, w ciągu 15 lat, powierzchnia magazynowa uległa zmniejszeniu na skutek konieczności wydzielenia nowych obszarów umożliwiających podejmowanie przez bibliotekę nowych, niezbędnych funkcji - np. na pracownię digitalizacji, klimatyzowane miejsce na serwery. Utworzono nowe stanowiska na potrzeby sekcji informatycznej, Pracowni Dziedzictwa Kulturowego Kresów Wschodnich, serwerowni oraz oddziału opracowania zbiorów. Brak miejsca w głównym gmachu spowodował, że zbiory pozostawały rozproszone w bibliotekach filialnych, co często utrudniało do nich dostęp. W samej tylko Bibliotece Głównej znajdowało się ponad 475 tys. woluminów, nie licząc zbiorów niezinventaryzowanych, a połączone zbiory z filialnymi liczyły ponad 750 tys. wol. Budynek główny, usytuowany na obsuwających się łąch wielkopolskich, o niskiej wytrzymałości stropów, nie dawał możliwości zwiększenia powierzchni magazynowej poprzez wprowadzenie regałów jezdnych. Niemożliwe było także przeorganizowanie zbiorów w taki sposób, by zapewnić użytkownikom bezpośredni dostęp do książek. Liczba pracowników w ciągu 15 lat wzrosła niemal dwukrotnie. Kilka komputerowych stanowisk pracy usytuowano, z braku innych możliwości, bezpośrednio w magazynie. Brakowało powierzchni na specjalistyczne pracownie, między innymi reprograficzną i audiowizualną oraz pomieszczenia socjalne. Niewystarczające było zaplecze sanitarne, zarówno dla użytkowników, jak i pracowników bez możliwości zorganizowania np. toalet dla niepełnosprawnych.

Rozwój komputeryzacji, oprócz małej liczby stanowisk z dostępem do Internetu, hamował brak bezpieczniejszej organizacji sieci elektrycznej. Dodatkowo, na czas szkoleń, zamykano dla użytkowników indywidualnych pracownię komputerową. Biblioteka nie zapewniała też w dostatecznym stopniu przestrzeni społecznej: możliwości uczenia się w grupie, czy kontaktów pomiędzy pracownikami nauki i studentami. W bardzo ograniczonym zakresie możliwe było świadczenie innych społecznych usług np. kontaktu ze sztuką. Biorąc pod uwagę powyższe trudności w 2007 r. władze Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego rozpoczęły starania o zapewnienie nowego budynku na siedzibę biblioteki. Koszty budowy obiektu obliczono na ok. 60 mln złotych. Ponieważ uczelnia nie była w stanie sfinansować inwestycji z własnego budżetu konieczne było pozyskanie innego źródła. Starania uwieńczone zostały sukcesem. Udało się zapewnić środki w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Projekt: „Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego” wpisany został na listę in-dykatywną Programu Rozwoju Regionalnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Planowany budynek miał być biblioteką centralną Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego i pomieść scalone zbiory dotychczasowej Biblioteki Głównej, zlokalizowane w 2 miejscach – gmachu głównym i tzw. pawilonie, gdzie znajdował się oddział czasopism, a również zbiory co najmniej 4 bibliotek filialnych, rozproszonych ówczesnie w różnych punktach miasta. Pierwszym etapem było przygotowanie w 2007 r. założeń do programu funkcjonalno-użytkowego przez ówczesnego dyrektora Biblioteki UKW mgr Marię Czarnecką-Dąbek.

Program, w oparciu o dane z 2007 r., zakładał wielkości:

a. Użytkownicy – ok. 30 000 (w 2007 r. ok. 22 000) - przewidywano wzrost zwłaszcza użytkowników spoza własnej uczelni: uczniów szkół średnich i mieszkańców Bydgoszczy;

b. Zbiory (w 2007 r. ok. 740 tys. jednostek) z przyrostem rocznym – do 20 tys., w ciągu 25 lat – maksymalnie 500 tys., czyli ogółem do 1 250 000 jednostek, w tym zbiory specjalne ok. 100 000;

c. Pracownicy – ok. 100 osób (w 2007 r. - 78);

d. Magazynowanie zbiorów:

- 40% - magazyny z wolnym dostępem do półek,
- 40% - magazyny kompaktowe (zwarte magazynowanie na regałach jezdnych -niższy poziom,
- 20% - magazyny tradycyjne (dla czasopism);

Dla magazynów zbiorów specjalnych przewidziano powierzchnię uwzględniając ich specyfikę (płyty CD, DVD i in., rękopisy, stare druki, mikrofilmy, kartografia, grafika).

e. Liczba miejsc w czytelnich, pracowniach, salach:

- magazyny z wolnym dostępem (użytkownicy mają swobodny dostęp do regałów) - 200 miejsc, 40 stanowisk;
- czytelnia czasopism – 60 miejsc;
- czytelnia zbiorów specjalnych – 20 miejsc;
- czytelnia wydawnictw informacyjnych – 20 miejsc;
- czytelnia zasobów elektronicznych 20 miejsc;
- boksy umożliwiające pracę w grupach 2x10 miejsc i 2x 5 miejsc;
- boksy do pracy indywidualnej - 20 miejsc;
- czytelnia ogólna z wolnym dostępem – 100 miejsc.

Opracowana wówczas wyjściowa koncepcja projektu stała się przedmiotem niezliczonej ilości spotkań, narad roboczych, zebrań zespołów pracowniczych, konsultacji w krajowym środowisku bibliotekarskim, wreszcie uwag i oczekiwań zgłaszanych przez samych użytkowników.

W drugim etapie, w 2008 r., na podstawie ogólnych założeń powstał program szczegółowy. Szczęśliwie, od końca lat 90. ubiegłego stulecia powstało w kraju wiele wspinających i wyznaczających nową jakość realizacji, z gmachem Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego na czele. Budynek ten, pod wieloma względami wzorcowym i wyznaczającym na długie lata standardy dla omawianej kategorii obiektów, łączył w sobie niespotykaną wcześniej estetykę z funkcjonalnością. W ciągu kilku lat biblioteki akademickie stały się miejscami przyjaznymi dla czytelników, oferującymi: swobodną wędrówkę pomiędzy regałami w poszukiwaniu właściwej książki, dyskretnie rozmieszczone miejsca pracy, zaciszne pokoje pracy indywidualnej, kąciaki w których można zasiąść z laptopem na kolanach, pomieszczenia do pracy grupowej w których mogły toczyć się mniej lub bardziej zażarte dyskusje pomiędzy zwolennikami różnych teorii, przestrzenie społeczne pozwalające wygodnie rozsiąść się w meblach klubowych i bezprzewodowym Internetem. Przygotowując dokładny opis funkcjonalno-użytkowy nowej przestrzeni Biblioteki UKW przeanalizowano plany i przebieg budowy kilkunastu innych nowoczesnych, dostosowanych do nowych zadań i warunków, bibliotek akademickich, m.in. gmachów bibliotek uniwersyteckich w Olsztynie, Białymstoku, Rzeszowie, Gdańsku, Katowicach i Bydgoszczy – Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego oraz politechnik w Łodzi, Krakowie, Białymstoku.

Program funkcjonalno-użytkowy, przygotowany przez zespół: nowo powołanego dyrektora Biblioteki, dr Aldonę Chlewicką i mgr Maria Czarnecka-Dąbek, konsultowany był następnie w środowisku bibliotekarskim, m.in. z ówczesną dyr. Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego – mgr Ewą Kobierską-Maciuszko, a następnie stał się postawą do przygotowania założeń SIWZ w przetargu na opracowanie projektu budynku Biblioteki. Program uwzględniał założenia Grupy Architektów LIBER (Liga Europejskich Bibliotek Naukowych), m.in. zgodnie z którymi budynek biblioteki powinien być:

- elastyczny - oparty na jednym module konstrukcyjnym, zapewniającym jednokową wytrzymałość stropów w całym budynku;
- zwarty – pozwalający na łatwe i szybkie przemieszczanie się pracowników i użytkowników (najlepiej budynek na rzucie kwadratu);
- dostępny - zarówno z zewnątrz do wewnątrz, jak i z głównego wejścia budynku do wszystkich ważnych dla użytkowników obszarów;
- rozszerzalny/rociągliwy – dający możliwość przestrzennego rozwoju;
- zróżnicowany - pod względem warunków pracy i różnorodności usług;
- zorganizowany – umożliwiający łatwy i szybki dostęp do usług;
- wygodny – zarówno dla użytkownika, jak i bibliotekarza;
- zapewniający niezbędne warunki dla ochrony zbiorów bibliotecznych;
- bezpieczny dla użytkowników, bibliotekarzy i zbiorów - z możliwością kontroli i monitoringu
- ekonomiczny w eksploatacji – możliwie tani w eksploatacji.

Opracowany na bazie tych założeń program uwzględniał m.in. ilość, wielkość, rozkład i skomunikowanie pomieszczeń (pracownie, czytelnia, zaplecza socjalne, przestrzenie społeczne, miejsca na bar, księgarnię, antykwariat, sale dydaktyczne, salę ekspozycyjną, konferencyjną); wydzielenie obszarów chronionych; systemy: zabezpieczeń, monitoringu, przeciwpożarowe, łączności; wyposażenie. Założenia programu uwzględnione zostały w opisie przedmiotu zamówienia „Opracowania projektu budowlanego i wykonawczego Biblioteki Uniwersyteckiej przy ul. Ogińskiego w Bydgoszczy z uzyskaniem pozwolenia na budowę i opracowaniem studium wykonalności” i stanowiły bazę dla przygotowania planów przez projektantów.

Ranga planowanej inwestycji wymagała przemyślanego usytuowania gmachu. Rozpoczęły się rozmowy z władzami miasta nad temat pozyskaniem działki pod budowę. Miasto wskazało teren Rodzinnego Ogrodu Działkowego „Swoboda” u zbiegu ulic Ogińskiego i Szymanowskiego, o łącznej powierzchni 1,4321 ha z 55 działkami, jako możliwy obszar do planowania inwestycji.¹ Były to najstarsze ogródki działkowe w Bydgoszczy, założone w 1903 r. Ich usytuowanie, w centrum Bydgoszczy, straciło walor spokojnego terenu rekreacji i władze Miasta zdecydowały o przeznaczeniu tego terenu pod szkolnictwo wyższe. Rozpoczęły się trudne negocjacje działkowców oraz bydgoskiego Ratusza. W efekcie, Polski Związek Działkowców porozumieniem z dnia 19 X 2009 roku, przekazał tereny ROD „Swoboda” pod budowę biblioteki. W umowie uwzględniono wymogi i uwarunkowania zapisane w ustawie o ROD w sprawie likwidacji i odtworzenia nowego ogrodu oraz wypłat odszkodowań za składniki majątkowe. Użytkownikom działek Miasto wypłaciło odszkodowanie wg wyceny majątku przez rzeczoznawcę, a za infrastrukturę oraz teren ogrodu Miasto zobowiązało się odtworzyć ogród na nowych terenach².

¹ Odtworzenie nowego ogrodu w bydgoskiej dzielnicy Fordon przy ul. Wyzwolenia w Bydgoszczy (po byłym ROD „Swoboda”). 02-04-2012. <http://bydgoszcz.pzd.pl/aktualnosci/strona/odtworzony-rodziny-ogrod-dzialkowy-swoboda.html>.

² Aktem notarialnym (Rep.A nr 12962/2009) przekazano Polskiemu Związkowi Działkowemu w użytkowanie działki nr 8/1 i8/4 obr. 416, o łącznej powierzchni 3,6953 ha w Bydgoszczy – Fordonie, przy ul. Wyzwolenia, na których Miasto zobowiązało się odtworzyć zlikwidowany ROD „Swoboda”. Koszt odtworzenia ogrodu wyniósł ok. 3,3 mln. złotych. Dnia 29 grudnia 2011 roku (trzy miesiące przed terminem) Miasto Bydgoszcz protokolarnie przekazało Okręgowemu Zarządowi PZD w Bydgoszczy odtworzony ogród wraz ze świetlicą i infrastrukturą (sieć wodna, sieć energetyczna, oświetlenie terenu, parkingi na 80 samochodów, alejki wewnętrzne utwardzone, ogrodzenie zewnętrzne, studzienki wodomierzowe wodomierzami dla każdej działki, szafki energetyczne dla każdej działki, zbiorczy zbiornik bezodpływowy). Wszystkie działki zostały rozdzielone między działkowców w tym 39 działek przydzielono byłym członkom ROD „Swoboda”, którzy wyrazili zgodę na przejście do nowego ogrodu, natomiast 28 działek przydzielono chętnym osobom wg kolejności składanych wniosków o przydział działki. Prezydium OZ PZD na posiedzeniu w dniu 23 stycznia 2012 roku przyjęło 67 osób w poczet. Zob. Odtworzenie nowego ogrodu w bydgoskiej dzielnicy Fordon przy ul. Wyzwolenia w Bydgoszczy (po byłym ROD „Swoboda”). 02-04-2012. <http://bydgoszcz.pzd.pl/aktualnosci/strona/odtworzony-rodziny-ogrod-dzialkowy-swoboda.html>

Nowy budynek Biblioteki miał stać się, wg jednej z koncepcji, elementem traktu uniwersyteckiego – między planowanym Collegium Novum przy ul. Sieńki, a głównym kampusem Uniwersytetu przy ul. Chodkiewicza. *Bliskie sąsiedztwo Bazyliki św. Wincentego à Paulo, jak również usytuowanie w najładniejszej, willowej części miasta, przysłały temu miejscu wyjątkowego klimatu. Wyjątkowa ranga instytucji i jej usytuowanie* predestynowały gmach do wyjątkowego, okazałego projektu. Ze względu jednak na, mimo wszystko, dość ograniczone fundusze, postawiono przede wszystkim na funkcjonalność i użytkowość ksiąźnicy. Konkurs na projekt wygrała bydgoska biuro projektowe „Biprokabel”. Przygotowany projekt musiał uwzględnić nietypowy dla tego typu rozwiązań architektonicznych kształt działki – bardzo długiej i wąskiej, ograniczenie wysokości budynku – tak by nie zasłonił widoku kopuły pobliskiej Bazyliki, trudne podłoże – ily wielkopolskie, a jednocześnie kompozycją nawiązywać do istniejących budynków Uniwersytetu w głównym kampusie przy ul. Chodkiewicza.

W efekcie powstała długa bryła, w większości pokryta cegłą klinkierową, a częściowo przeszklona. *Charakter „świętyni wiedzy” podkreślała łacińska inskrypcja Sapere aude³, umieszczona jej portalu budowli.* Projekt nie wzbudził jednak zachwytu mieszkańców Bydgoszczy. Wypowiadano się krytycznie nt. projektu, proponowanych rozwiązań, materiałów. Projekt nowej biblioteki UKW nie spodobał się też władzom Miasta, które uznały, że należy podjąć próbę zmiany przynajmniej elewacji gmachu⁴. Robert Łucka, architekt miasta, zwrócił się z prośbą do wybitnego projektanta Stefana Kuryłowicza (1949-2011)⁵ o przygotowanie nowego projektu. Ten przyjął propozycję i przyjechał do Bydgoszczy. Zaproponował nowe rozwiązania, w których ważną rolę odgrywało światło oraz faktura i rodzaj materiałów elewacyjnych. Niestety, propozycje pojawiły się zbyt późno. Zmiany wymuszały zbyt daleką ingerencję również w strukturę budynku, a zasady finansowania inwestycji ze środków unijnych nie pozwoliłyby na wprowadzenie tak dużych zmian. Jednak autorzy projektu, w tym główny architekt Michał Łukowski, uwzględnili niektóre sugestie Stefana Kuryłowicza. W efekcie *elewacja obiektu* pokryta została okładziną z cegły i płyt granitowych w czterech odcieniach, Duże przeszklone powierzchnie, szczególnie w obszarze wolnego dostępu na drugim piętrze miały zapewnić użytkownikom nie tylko możliwość korzystania ze światła dziennego, ale też niezapomnianych wrażeń natury estetycznej.

³ Konkurs na sentencję rozpisany został wśród pracowników Biblioteki.

⁴ Opublikowane na forum „Gazety Wyborczej” opinie nie były pochlebne. Zob. http://bydgoszcz.gazeta.pl/bydgoszcz/1,35590,7702952,Biblioteka_sie_nie_spodobala_wiec_przeszla_lifting.html#ixzz2kFY2ExVW.

⁵ Stefan Marian Kuryłowicz zginął w wypadku lotniczym w Asturi 6 czerwca w 2011 r. Zob. W katastrofie awionetki w Hiszpanii zginął architekt Stefan Kuryłowicz. - 2011-06-07. Tryb dostępu: <http://bydgoszcz24.pl/artykul/w-katastrofie-awionetki-w-hiszpanii-zginal-architekt-stefan-kurylowicz>. Dostęp: 20.11.2012.

Współpraca pomiędzy bibliotekarzami, a głównym architektem mgr inż. Michałem Łukomskim układała się dobrze. Chętnie uwzględniał uwagi docelowych użytkowników gmachu. Nietypowa, bardzo długa i wąska działka wymusiła nietypowy układ pomieszczeń. W czteropiętrowym budynku zaplanowano 3 strefy:

A. Strefa pracowni

- Piwnica - pomieszczenia gospodarcze, punkt przyjęcia książek;
- Parter - sekretariat, dyrekcja, mała sala konferencyjna;
- I piętro - pracownie zorganizowane w oddziałach: gromadzenia i czasopism z pomieszczeniami magazynów i dubletów; sekcja informacji
- II piętro - pracownie zorganizowane w oddziale opracowania zbiorów z pomieszczenia magazynów i dubletów, oddział wolnego dostępu

B. Budynek główny:

- Piwnica - parking
- Parter – hol, a w nim: punkt zapisów, informacja, wypożyczalnia oraz portiernia z punktem monitoringu, szatnia, jak również magazyny: tradycyjny z regałami stacjonarnymi i główny – z regałami jezdnymi,
- I piętro – wypożyczalnia międzybiblioteczna, czytelnie: czasopism i zbiorów specjalnych; pracownie: digitalizacji, „Pamięć Bydgoszczan”, Prawa Ochrony Dziedzictwa Kulturowego, jak również magazyny: czasopism i klimatyzowany, chroniony odrębnym systemem gaśniczym magazyn zbiorów specjalnych, zawierający cenne druki, rękopisy, grafikę.
- II piętro – strefa z wolnym dla czytelników dostępem do regałów i książek, stanowiska bibliotekarzy dziedzinowych, kabiny pracy indywidualnej i zbiorowej, stanowiska pracy dla użytkowników, stanowiska komputerowe.

C. Część dydaktyczna

- Parter - pracownie komputerowe, sale ćwiczeniowe, sala wykładowa, pomieszczenia Katedry Informacji Naukowej i Bibliologii i pracownię kierunku: humanistyka drugiej generacji.
- I piętro - sale ćwiczeniowa, wystawowa, konferencyjna.

W każdej strefie przewidziano przestrzenie możliwe do wykorzystania na bar, księgarnię, antykwariat.

Kolejnym etapem prac było przygotowanie w Bibliotece dokładnej, liczącej 30 str., specyfikacji wyposażenia biblioteki zawierającej i uwzględniającej:

- ilość i charakterystykę regałów, szaf, biurek, siedzisk, stołów i in. (materiały, wymiary, kolor),
- konstrukcję (rysunki) i zastosowane rozwiązania techniczne np. rodzaj, rozmiar i sposób wykonania kół jednych w regałach przesuwnych
- trwałość i palność materiałów itp.

Specyfikacja ta stanowiła element SIWZ na wykonanie prac budowlanych, wyposażenie i zagospodarowanie terenu dla przedsięwzięcia pt. „Biblioteka Główna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego”. Późniejszy przebieg prac wymusił wprowadzenie zmian (np. rodzaju i ilości wyposażenia) i konieczność ich uzgodnienie z Urzędem Marszałkowskim. Konkurs na realizację projektu rozpisany został w 2010 r.. Spośród kilku zgłoszonych ofert wygrała firma „Budimex. Na początku kwietnia 2011 r., już po uprzątnięciu terenu po ogródkach działkowych i dokonaniu pomiarów geodezyjnych, na placu budowy rozpoczęły się roboty ziemne. Uroczystość wmurowania kamienia węgielnego odbyła się 15 kwietnia 2011 roku. Wzięli w niej udział, m.in. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotr Całbecki oraz Prezydent Miasta Bydgoszczy Rafał Bruski.

Równolegle w Bibliotece zespoły pracowników przygotowywały się do funkcjonowania w nowym gmachu. Uzgodniono m.in.

a. Książki w magazynach pozostaną w dotychczasowym ustawieniu. Dla strefy z wolnym dla czytelników dostępem do regałów stworzono specjalny schemat dostosowany do kierunków nauki i kształcenia na Uniwersytecie. Zaplanowano 9 działów głównych, z poddziałami, z różnymi oznaczeniami kolorystycznymi.

b. Zbiory w wolnym dostępie (każdy wolumin) zaopatrzone są w samoprzylepne etykiety z elektronicznym zabezpieczeniem RFID, dezaktywowanym w momencie wypożyczania. Ruch książek kontrolować będą elektroniczne bramki na parterze i II piętrze.

Do kwietnia 2011 r. zajmowano się głównie planowaniem układu zbiorów w nowym gmachu. Przygotowano nowy schemat układu zbiorów w wolnym dostępie, uwzględniający Ustalono system oznaczeń. Od maja 2011 do czerwca 2013 r. przygotowywano do przeprowadzki jednocześnie zbiory Biblioteki Głównej i czterech filii. Na tym etapie każda książka otrzymująca nową sygnaturę, wprowadzona była do systemu bibliotecznego. Specjalne oznaczenia otrzymywały zbiory przeznaczone do wolnego dostępu. Następnie zaopatrywano je w etykietę RFID. Prace postępowały szybko dzięki dotacji z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na działalność upowszechniającą naukę.

Przeprowadzkę Biblioteki zaplanowano na okres od końca czerwca do połowy września 2013 r. W tym czasie udało się przenieść z dawnego gmachu Biblioteki zarówno zbiory liczące ponad 750.000 wol., jak i całe wyposażenie. Tak szybkie tempo było możliwe tylko dzięki niezwykle zaangażowaniu pracowników Biblioteki, jak również kilkunastoosobowej grupy więźniów pomagających przy najcięższych pracach, w tym przenoszeniu koszy z książkami i załadunku na ciężarówce. Zadania były koordynowane przez Zastępcę Dyrektora ds. Organizacji i Usług mgr Barbarę Maklakiewicz.

Jeszcze w czerwcu 2013 r. wprowadzony został nowy regulamin organizacyjny uwzględniający nową strukturę wewnętrzną Biblioteki (Załącznik 1). Utworzony został zupełnie nowy, jednocześnie największy oddział – wolnego dostępu. Wydzielono także oddział magazynów, jak również sekcje, kontroli oraz informacji naukowej. W związku z powiększającym się zakresem prac utworzono w ramach oddziału zbiorów specjalnych pracownie: digitalizacji oraz „Pamięć Bydgoszczan”. We wrześniu i październiku zarządzeniem Rektora UKW wprowadzono także nowy cennik i regulamin korzystania ze zbiorów Biblioteki UKW.

Otwarcie Biblioteki nastąpiło 1 października 2013 r. Główne wejście do biblioteki znajduje się w północno-wschodniej części na poziomie parteru. Do budynku można dostać się również dwiema windami z podziemnych parkingów. Nowi czytelnicy, odwiedzający bibliotekę po raz pierwszy, zaraz za drzwiami wejściowymi trafiają do punktu zapisu. Tam też stali użytkownicy mogą dokonać zwrotu wypożyczonych pozycji. Po otrzymaniu lub okazaniu karty bibliotecznej, przekroczeniu bramek strzegących integralności zbiorów, użytkownik znajduje się w obszernym holu z szatniami, szafkami, punktem informacyjnym oraz przejściem do części dydaktycznej. Stąd, schodami (względnie windami) przedostaje się na wyższe kondygnacje. Na pierwszym piętrze może skorzystać z czytelni: Czasopism oraz Zbiorów Specjalnych, Wypożyczalni Międzybibliotecznej, pracowni Dziedzictwa Kulturowego Kresów Wschodnich, digitalizacji, Pracowni „Pamięć Bydgoszczan”. Przechodząc do części dydaktycznej, mijają się obszerny hol wystawowy, trafiając do sali konferencyjnej mogącej pomieścić blisko 230 osób. Sala ta, wyposażona w sprzęt nagłaśniający i multimedialny, z dwoma ekranami, może być podzielona na dwie części użytkowane równocześnie w zależności od potrzeb dydaktycznych. Na drugim piętrze, po przekroczeniu obowiązkowych bramek, czeka odwiedzających prawdziwa niespodzianka – 3.000 metrów kwadratowych otwartej, obszernej przestrzeni z tzw. wolnym dostępem do blisko 150.000 książek. Poruszanie się po niej ułatwiają strefy kolorów wyróżniające 9 dziedzin wiedzy (Fot. 2). Książki można brać bezpośrednio z półek i wypożyczać do domu, bądź też korzystać z nich na miejscu. W tym przypadku komfort użytkownika zapewnia około 200 miejsc do pracy: stanowisk komputerowych, krzeseł, wygodnych foteli, boksów do pracy indywidualnej (Fot. 3) i miejsc w pomieszczeniach pracy grupowej. Te ostatnie są chętnie wykorzystywane przez studentów do wspólnej nauki. W całym budynku zapewniony jest dostęp radiowy do Internetu. Użytkownicy uzyskują dostęp do baz danych logując się do systemu.

Postanowiono, że nowy gmach Biblioteki będzie miejscem przyjaznym dla osób niepełnosprawnych. Oprócz miejsc parkingowych, toalet i wind zaplanowano także specjalne kabiny do pracy z wyposażeniem dla osób niewidomych i niedowidzących. Następnym etapem będzie przygotowanie specjalnych oznaczeń w całym gmachu, w tym dużych, kontrastowych, bezrefleksyjnych napisów i tablic. Należy także doko-

sażyć Bibliotekę w niezbędny sprzęt komputerowy, jak również zapewnić dostęp do usług kserograficznych i gastronomicznych.

Nowa przestrzeń biblioteczna powinna sprzyjać zwiększeniu liczby użytkowników. Wg amerykańskich badań, liczba odwiedzin w nowych budynkach bibliotecznych zdecydowanie wzrasta - o ok. 30 – 70%. Natomiast wg M.-F. Bisbrouck z paryskiej Sorbony, w 22 nowo wybudowanych lub zmodernizowanych w latach 2000 – 2007 bibliotekach akademickich we Francji liczba czytelników wzrosła od 20% do 56%.⁶

Przez pierwszy tydzień października Bibliotekę odwiedziło 3300 osób, a strefę wolnego dostępu 1500. W ciągu 2 miesięcy w Bibliotece zarejestrowano ok. 50.000 odwiedzających, przy czym w strefie wolnego dostępu – 23.000. Na dalszy wzrost liczby użytkowników Biblioteki wpływ powinny mieć następujące czynniki:

a. Biblioteka posiada duży i wszechstronny księgozbiór naukowy i dydaktyczny (obecnie ponad 800 tys. woluminów). Z zasobów Biblioteki w coraz większym stopniu korzystają pracownicy i studenci innych szkół wyższych regionu kujawsko-pomorskiego oraz uczniowie szkół średnich. Od kilku lat zawierane są osobne umowy ze szkołami średnimi, których uczniowie (olimpijczycy, maturzyści) mogą w uprzywilejowany sposób korzystać ze zbiorów Biblioteki UKW. Na podstawie osobnych umów z Biblioteki korzystają m.in. pracownicy JFTC, policji. Aby proces edukacji informacyjnej szerzej objął uczniów, szczególnie szkół średnich, przyczyniając się do rozwoju ich potencjału wiedzy i kompetencji informacyjnych w Bibliotece planowane jest podjęcie następujących działań:

- zapewnienie szerszej możliwości korzystania z zasobów biblioteki UKW, w pierwszej kolejności dla uczniów szkół średnich, ze szczególnym uwzględnieniem maturzystów oraz w miarę możliwości uczniów szkół gimnazjalnych, przede wszystkim olimpijczyków,
- umożliwienie uczniom uczestnictwa w podstawowych i zaawansowanych szkoleniach w zakresie edukacji informacyjnej (bazy bibliograficzne, abstraktowe, pełnotekstowe).
- podjęcie współpracy z innymi szkołami w regionie.

b. Możliwością poszerzania wiedzy z zakresu informacji, jak również szerszego korzystania z zasobów Biblioteki UKW powinni być objęci także nauczyciele, jednak obecnie osoby nie związane z UKW nie mają możliwości wypożyczania na zewnątrz książek z Biblioteki UKW. § 22 ust. 7 mówi: Osoby niebędące pracownikami, stu-

⁶ Zob. Danuta Konieczna: Nowa przestrzeń biblioteczna miejscem aktywności użytkowników i pracowników uczelni. Referat wygłoszony na konferencji naukowej pt. „Stare i nowe w bibliotece - współpraca czy konkurencja”, zorganizowanej przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi, w dniach 3-5 VI 2009 r.

dentami lub doktorantami Uniwersytetu mogą korzystać ze zbiorów biblioteki tylko w czytelnich. Przygotowywana jest obecnie zmiana tego punktu statutu, tak aby osoby z zewnątrz za wniesieniem kaucji mogły wypożyczać książki z Biblioteki UKW.

c. W nowym gmachu biblioteki znajduje się zaplecze dydaktyczne obejmujące 7 sal dydaktycznych i salę konferencyjną. Jedną z propozycji w zakresie nowoczesnej dydaktyki jest nowy kierunek studiów: humanistyka drugiej generacji. Studia prowadzone na tym kierunku charakteryzuje praktyczny profil kształcenia silnie ukierunkowany na umiejętności tworzenia i praktycznego wytwarzania materiałów elektronicznych (pisanie, komputerowe składanie, redagowanie, tworzenie portali społecznościowych, blogów, e-booków, stron www, wydawnictw internetowych, bibliotek i archiwów cyfrowych etc.), przygotowując tym samym nie tylko do pracy i funkcjonowania w wybranych sferach działalności kulturalnej, medialnej czy edukacyjnej (pisarskiej, edytorskiej, dziennikarskiej, bibliologicznej), ale też do prowadzenia takiej działalności w mediach elektronicznych, a zwłaszcza w Internecie. Wzrost zainteresowania tym kierunkiem powinien przełożyć się na liczbę korzystających z Biblioteki.

d. Budynek zaplanowano także z myślą o do przeprowadzaniu szkoleń, seminariów, kursów, konferencji, wystaw. Zaplecze dydaktyczne stanowią sale komputerowe, dydaktyczne, pokoje do pracy indywidualnej i zespołowej, przestrzenie społeczne. Mówiąc o salach szkoleniowych warto podkreślić fakt, że są one obecnie powszechnym elementem większości bibliotek akademickich. Przykładowo, we wspomnianych już 22 ostatnio wybudowanych bibliotek we Francji, średnio na każdą bibliotekę przypada ponad 7 sal dydaktycznych. Z sal tych korzystają w coraz większym stopniu także użytkownicy zewnętrzeni.

e. Wśród działań *Strategii rozwoju edukacji Miasta Bydgoszczy na lata 2013-2020 (zadania uczelni wyższych)* ze strony Biblioteki UKW zaplanowano utworzenie: Galerii i Klubu Młodych Artystów - zapewniających możliwość zorganizowania spotkań, wystaw i wernisaży prac utalentowanych młodych bydgoszczan; Regionalnego Centrum Edukacji Informacyjnej - dla realizacji dostępu dla młodzieży zdolnej, maturzystów i olimpijczyków do różnorodnych zasobów Biblioteki tj. księgozbioru, baz danych, różnorodnych pracowni, m.in. digitalizacji, podstawowych i zaawansowanych szkoleń w zakresie edukacji informacyjnej; Centrum Edukacji Regionalnej - na bazie Pracowni „Pamięć Bydgoszczan i Regionu”, zajmującego się gromadzeniem, rejestrowaniem, opracowywaniem, udostępnianiem i upowszechnianiem cyfrowych zasobów, związanych z historią regionu, m.in. opowieści, relacji, dokumentów, fotografii mieszkańców regionu dotyczących: życia codziennego, wyglądu miejsc, ważnych wydarzeń historycznych, politycznych, artystycznych, wybitnych osobistości związanych z regionem, zjawisk wielokulturowości.

f. W kwietniu 2013 roku, dzięki współpracy z Pełnomocnikiem ds. Osób Niepełnosprawnych UKW, w Czytelnii Informatycznej utworzono w dwa stanowiska ułatwia-

jące dostęp do danych elektronicznych osobom niepełnosprawnym: niewidomych, niedowidzących, niesłyszących i niepełnosprawnych ruchowo. Nawiązana współpraca zaowocowała wzrostem zainteresowania tego środowiska ofertą Biblioteki. Przewidywany jest w najbliższym czasie wzrost użytkowników z tej grupy. Korzystają oni już z oferty szkoleniowej i możliwości organizowania konferencji.

Działania te, w kolejnych latach mogą przyczynić się do wzrostu liczby użytkowników. Niestety, obserwowany od lat spadek liczby kupowanych zbiorów, związany z sytuacją gospodarczą i zmniejszoną kwotą dofinansowania działalności Biblioteki UKW, może wpłynąć na ograniczenie liczby użytkowników. Również zwiększający się udział dokumentów elektronicznych wykorzystywanych w kształceniu, a przede wszystkim w badaniach naukowych, może wpłynąć na krąg odbiorców. Stąd w najbliższych latach Biblioteka musi pokazać, że ma ciekawą ofertę, zaoferować nowe usługi, po to by stać się „trzecim miejscem”.

Schemat organizacyjny
Biblioteki UKW

